

УКАЗАНИЕ
ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ИНСТАНЦИОНЕН И СЛУЖЕБЕН
КОНТРОЛ В ПРОКУРАТУРАТА

Общи положения

1. Целта на настоящото указание е да уреди вътрешни правила за осъществяване на институционен и служебен контрол при образуване и провеждане на наказателното производство и при реализиране на надзора за законност в рамките на Прокуратурата на Република България (ПРБ).

1.1. Указанието не се прилага за дейността на европейския прокурор и на европейските делегирани прокурори, когато те изпълняват функции по Регламент (ЕС) 2017/1939, както и за дейността на прокурорите по Глава тридесет и първа „а“ от Наказателно-процесуалния кодекс.

2. Институционен контрол върху прокурорски актове може да се осъществи само ако не е предвиден съдебен контрол, а служебен контрол – доколкото не е реализиран съдебен контрол.

2.1. Обстоятелството, че е осъществен съдебен контрол, се установява в материалите по преписката/делото от първостепенната прокуратура.

3. Институционен контрол се осъществява в случаите, когато оправомощено лице упражнява предвидено в закона право на обжалване на прокурорски акт пред по-горестояща прокуратура.

4. Служебен контрол се осъществява от прокурор от по-горестояща прокуратура по отношение на прокурорски акт извън случаите на институционен контрол и независимо от упражняването на право на обжалване.

5. Контролиращият прокурор съответно потвърждава, отменя или изменя всеки от проверяваните прокурорски актове, постановени до момента, като при отмяна дава мотивирани писмени указания.

6.1. На разследващия орган и на наблюдаващия прокурор в хода на досъдебното производство може да се дават указания относно:

- обективността, всестранността и пълнотата на разследването (чл. 14, ал. 1 НПК)¹;
- правилното прилагане на НПК, включително в процеса на доказване²;
- правилното прилагане на материалния закон при безспорно установени факти³.

¹ Допустими са указанията относно:

а) **обективност на разследването** – напр., да се уважат обосноваваните доказателствени искания на обвиняемия или защитника, респ. служебно да се проверят версии в полза на защитната теза; да се изследват и установят не само обстоятелства в подкрепа на основната версия, но и такива, които биха я оборили;

б) **всестранност на разследването** – напр., да се проверят и други възможни версии, различни от основната и най-вероятната, по която се работи; да се установят конкретни аспекти на предмета на делото, които са релевантни към законосъобразността на наказателното преследване или към правилния избор на правомощие по чл. 242, ал.1 НПК;

в) **пълнотата на разследването** – напр., да се изследват и установят конкретни, неизяснени до момента, обстоятелства и факти от предмета на доказването по чл. 102 НПК, както и да се извършат конкретни действия по разследването и да се съберат/проверят доказателствени материали, необходими за установяване на такива обстоятелства и факти.

² Например, допустими са указанията да се съобразят при действията по разследването конкретни изисквания на НПК, респ. своевременно да се повторят такива действия по разследването, при които съществено са нарушени процесуални правила; да се изключат при оценката онези доказателствени материали, които са събрани в нарушение на правилата на НПК; да се отчете намалената доказателствена сила на самопризнанието, на т.нар. „оговор“, на СРС, на докладите по чл. 127, ал. 2 НПК, на показанията на свидетел по чл. 124 НПК; да се съобразят игнорирани доказателствени материали; да се преодолее допуснатото превратно тълкуване (изопачаване) на съдържанието на доказателствени материали; да се спазват установените правила за работа с косвените доказателства; да се съобразят правилата на логиката и т.н.

³ Например, допустими са указанията, че приетите от прокурора, чийто акт се проверява, факти съставляват престъпление, респективно, че правната квалификация по НК на тези факти е различна от тази, приета от него.

6.2. На разследващия орган и на наблюдаващия прокурор в хода на досъдебното производство не може да се дават указания относно:

- оценката на доказателствата и доказателствените средства⁴;
- фактическите изводи от тази оценка⁵.

7. Принципните положения в т. 6 са приложими и при решаване на въпроса за образуване на досъдебно производство, включително и при проверката по чл. 145, ал. 1 и 2 от Закона за съдебната власт (ЗСВ), като се съобразява, че в тези случаи се касае за извънпроцесуална дейност.

Правила при упражняване на инстанционен контрол

8. Инстанционният контрол се осъществява от непосредствено горестоящата прокуратура по повод постъпила жалба срещу конкретен прокурорски акт.

9. При инстанционния контрол горестоящата прокуратура потвърждава, отменя или изменя проверявания прокурорски акт с постановление.

10. Когато предмет на обжалване е прокурорско постановление, издадено в рамките на неприключило досъдебно производство, инстанционният контрол е ограничен до непосредствено горестоящата прокуратура (чл. 200 НПК).

Правила при упражняване на служебен контрол

11. Служебният контрол се осъществява по собствен почин въз основа на лични констатации на съответния оправомощен прокурор в резултат на непосредствено запознаване с делото или преписката или по повод постъпили сигнали, публикации в медиите и други изявления/съобщения, които поставят под съмнение законосъобразността на прокурорския акт.

12. Служебен контрол може да се осъществи и по еднократно възражение на прокурора, получил задължителни писмени указания (чл. 143, ал. 7 ЗСВ и чл. 46, ал. 5 НПК). Възражението се подава до непосредствено по-горестоящата прокуратура спрямо прокурора, дал задължителните указания. При упражняване на правото му на възражение прокурорът, подал възражението, не е длъжен да изпълни дадените му указания до тяхното потвърждаване от прокурора, разглеждащ възражението.

13. Служебният контрол се осъществява от непосредствено горестоящата прокуратура спрямо прокуратурата, издала проверявания акт. Когато горестоящата прокуратура установи основания за упражняване на служебен контрол спрямо акт на прокуратура, която не ѝ е непосредствено по-ниска по степен, тя писмено указва осъществяването му на съответната компетентна прокуратура.

14. Служебен контрол се осъществява до произнасяне на прокурор от Върховната прокуратура (ВП). Постановен прокурорски акт на ВП може да бъде подложен на служебен контрол от главния прокурор и неговите заместници, на които са възложени съответни правомощия.

15. При служебния контрол компетентният прокурор извършва цялостна служебна проверка за законосъобразността и правилността на постановените актове, извършените

⁴ Например, недопустими са указания относно достоверността на свидетелски показания или обяснения на обвиняемия; при противоречие между доказателствени материали – кои от тях да се кредитират; да се приеме за вярно/невярно експертно заключение, когато експертизата е извършена без нарушение на правилата на НПК и съответства на съвременното ниво на специалните знания по чл. 144, ал. 1 НПК и т.н.

⁵ Например, недопустими са указания какви факти и обстоятелства от предмета на доказване по чл. 102 НПК следва да се приемат за установени, щом при оценката на доказателствените материали, направена от прокурора, чийто акт се проверява, не са нарушени правилата на НПК и на логиката.

действия и допуснатите бездействия.

15.1. Контролиращият прокурор се произнася с постановление независимо от повода за упражняване на служебен контрол.

15.2. Сигнал за упражняване на служебен контрол срещу акт на прокурор от ВП се докладва на съответния завеждащ отдел във ВП, който изразява становище по основателността до ресорния заместник на главния прокурор. При отмяна или изменение на акта главният прокурор/неговият заместник се произнася с постановление.

15.3. В случаите, когато повод за упражняване на служебния контрол е сигнал, подателят се уведомява за издадения акт.

Инстанционен и служебен контрол при решаване на въпроса за образуване на досъдебно производство

16. Постановлението за отказ да се образува досъдебно производство подлежи на инстанционен контрол, съответно на служебен контрол, доколкото не е бил осъществен съдебен контрол. Контролиращият прокурор може:

16.1. да потвърди постановлението, включително като допълни мотивите му. При необходимост може да извърши допълнителни действия по проверка в срока на своето произнасяне.

16.2. да измени постановлението относно основанията за отказ (чл. 24 НПК);

16.3. да отмени постановлението, когато е налице законен повод и:

а) липсват достатъчно данни по чл. 211 НПК, но е възможно да бъдат установени при проверката по чл. 145, ал. 1 и 2 ЗСВ. В този случай прокурорът дава конкретни указания за допълване на проверката;

б) постановлението е незаконосъобразно, защото са налице достатъчно данни по чл. 211 НПК. В този случай прокурорът образува досъдебно производство и изпраща преписката на компетентната първоинстанционна прокуратура за провеждане на досъдебното производство.

17. Потвърденото постановление за отказ да се образува ДП подлежи на служебен контрол и когато не е бил осъществен съдебен контрол по чл. 213, ал. 4-6 НПК и по чл. 213б НПК, вкл. когато е било обжалвано, но съдът е оставил жалбата без разглеждане.

Компетентност. Спор за компетентност

18. При проверка по чл. 145, ал. 1 и 2 ЗСВ :

18.1. Когато намери, че компетентна е друга прокуратура, прокурорът постановява изпращане на материалите по компетентност, като в постановлението изрично се мотивира отсъствието на законовите основания за упражняване на собствената компетентност и се посочват компетентната прокуратура и престъплението, за което преписката ѝ се изпраща.

18.2. Когато прокурорът, получил материалите, счита, че компетентна е друга (трета) прокуратура, изпраща материалите по компетентност с мотивирано постановление.

18.3. Подателят на сигнала се уведомява от прокуратурата (последната), която е приела материалите по компетентност.

18.4. Когато прокурорът, получил материалите, е от различна родово компетентна (окръжна/СГП/военна) прокуратура, и не намери основания да образува досъдебно производство, вкл. и след евентуално извършена от него проверка,:

- постановява отказ да се образува досъдебно производство, когато окончателно

решава преписката или

- с мотивирано постановление отказва да приеме преписката по компетентност и я връща/изпраща на съответната районна прокуратура, за продължаване на работа с оглед на престъпление от нейна компетентност.

18.5. Когато прокурорът, получил материалите, е от равностепенна прокуратура и счита, че компетентен е изпращащият прокурор, възниква спор за компетентност. Материалите не се връщат на изпращащия прокурор, а незабавно се сезира компетентната да реши спора горестояща прокуратура, както следва:

- съответната окръжна или апелативна прокуратура при спор между прокуратури от района на една окръжна или апелативна прокуратура;

- ВП при спорове между прокуратури от различни апелативни райони.

19. В досъдебното производство:

19.1. Когато в хода на досъдебното производство е привлечен обвиняем и се съберат доказателства, че престъплението е от компетентност на друга прокуратура, прокурорът не съставя постановление по чл. 243 НПК, ако счита, че компетентната прокуратура следва да продължи наказателното преследване на същото лице и за същото деяние.

19.1.1. Когато събраните доказателства обосновават родова компетентност на по-ниска по степен прокуратура поради промяна на фактите и/или правната им квалификация, без да се стига до изключване на деяние и/или обвиняем, включени в първоначалното обвинение⁶, прокурорът от ОП привлича обвиняемия за престъплението от компетентност на РП и изпраща ДП по компетентност.

19.2. Прокурорът съставя постановление за частично прекратяване на наказателното производство, само когато се установи необходимост от изключване на деяние и/или обвиняем, тъй като:

- за деянието, обусловило компетентността на прокуратурата, е налице основание по чл. 243, ал. 1 НПК (следва да се изключи деяние) или

- лицето, чието специално качество е обусловило компетентността на прокуратурата, не е съучастник в осъществяването на престъплението (следва да се изключи обвиняем).

В тези случаи се съобразяват разпоредбите на чл. 243, ал. 4-8 НПК. Ако счита, че за останалите престъпления и обвиняеми друга прокуратура е компетентна да продължи досъдебното производство, прокурорът не съставя постановление по чл. 243 НПК за тези престъпления и за тези обвиняеми.

19.3. При всички случаи на изпращане на материалите по компетентност на друга прокуратура в постановлението за изпращане прокурорът подробно мотивира становището си за липса на законовите основания да продължи наказателно преследване за престъпление от неговата компетентност. В диспозитива се посочват компетентната прокуратура и престъплението, за което досъдебното производство ѝ се изпраща.

20.1. В случаите на т. 19.3. досъдебното производство продължава, като извършените до изпращането му действия по разследването и други процесуални действия запазват процесуалната си стойност (чл. 203, ал. 3 НПК). Прокурорът, получил материалите по компетентност, съобразява, че досъдебното производство продължава за всички деяния и срещу всички обвиняеми, за които изпращащият прокурор не е съставил постановление за частично прекратяване на наказателното производство. Привличането в хипотезата на т. 19.1.1 не ограничава прокурора и разследващия орган да извършат и нови привличания на

⁶ В случая се касае за наличие на основания за изменение на обвинението.

обвиняем, съобразно новосъбраните доказателствени материали.

20.2. Когато прокурорът, получил материалите, е от различна родово компетентна (окръжна/СГП, военна) прокуратура, и не намери основания за продължаване на производството, с мотивирано постановление отказва да приеме делото по компетентност и го връща/изпраща на съответната прокуратура.

20.3. Когато прокурорът, получил материалите, е от равностепенна прокуратура и счита, че компетентен е изпращащият прокурор, повдига спор за компетентност пред компетентната да реши спора горестояща прокуратура, съобразно т. 18.5.

Отводи и самоотводи

21. Във всеки един случай по основателността на отвода/самоотвода прокурорът от непосредствено горестоящата прокуратура се произнася с мотивиран акт.

21.1. Когато непосредствено горестояща прокуратура е сезирана със самоотвод на наблюдаващ прокурор с аргумент за несъгласие с дадени му указания от прокурор или съд, следва да съобрази принципните положения в т. 6., както и дали преди самоотвода е упражнено правото на възражение срещу дадените от прокурор указания (чл. 143, ал. 7 ЗСВ и чл. 46, ал. 5 НПК).

22. Актът на прокурора от непосредствено горестоящата прокуратура по основателността на отвода/самоотвода подлежи на едностепенен инстанционен контрол пред по-горестоящата прокуратура.

23. Актовете на непосредствено горестоящата прокуратура по т. 22, както и актовете на контролиращите прокуратури, може да бъдат подложени на служебен контрол.

24. Когато са налице условията по чл. 195, ал. 4 НПК, преписката незабавно се изпраща от съответния административен ръководител на главния прокурор с мотивирано предложение за възлагането ѝ на друга, еднаква по степен прокуратура.

Правила по приложението на чл. 243, ал. 10, изр. последно НПК

25. Прокурорът, упражняващ служебен контрол за законосъобразността на постановление за прекратяване на наказателното производство, което не е обжалвано пред съда, изпраща делото на ВП, когато са изтекли сроковете по чл. 243, ал. 10, изр. 2 НПК. В тези случаи той трябва да изрази становище относно законосъобразността на постановлението за прекратяване и съображения за изключителност на случая.

26. Главният прокурор отменя необжалвано пред съд постановление за прекратяване на наказателното производство в изключителните случаи по чл. 243, ал. 10, изр. последно НПК, след писмен доклад на прокурор от ВП или по собствен почин.

27. Когато намери, че са налице основанията по чл. 243, ал. 10, изр. последно НПК, съответният прокурор при ВП представя на главния прокурор писмен доклад и проект на постановление за отмяна, съгласувани с ресорния заместник на главния прокурор при ВП.

28. Когато намери, че не са налице основанията на чл. 243, ал. 10, изр. последно НПК, съответният прокурор от ВП представя на главния прокурор писмено становище, съгласувано с ресорния заместник на главния прокурор при ВП.

29. Когато главният прокурор приеме отсъствието на основания за отмяна по чл. 243, ал. 10, изр. последно НПК, прокурорът от ВП уведомява с писмо подателя на сигнала/жалбата за това.